

УДК 336.71

Кочетигова Т.В.*старший викладач кафедри фінансів та кредиту
Харківського національного університету будівництва та архітектури***Пяничук Д.О.***студент
Харківського національного університету будівництва та архітектури***ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ФОРМУВАННЯ
ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ****ECONOMIC NECESSITY OF NATURE AND FORMATION
OF FINANCIAL RESOURCES COMMERCIAL BANK****АНОТАЦІЯ**

У статті визначено економічну сутність та досліджено основні джерела формування фінансових ресурсів комерційного банку. Розглянуто найбільш уживані визначення поняття «банківські ресурси» вітчизняними та закордонними вченими, а також сформоване власне тлумачення даного терміну. Представлено схему ресурсної бази комерційного банку та визначено, що структура ресурсної бази окремої банківської установи є індивідуальною і залежить від ступеню спеціалізації банку, універсалізації банківських операцій та інших факторів.

Ключові слова: банківські ресурси, комерційний банк, пасивні операції, активи, власні, залучені та позичені кошти, ринок.

АННОТАЦИЯ

В статье определена экономическая сущность и исследованы основные источники формирования финансовых ресурсов коммерческого банка. Рассмотрены наиболее употребительные определения понятия «банковские ресурсы» отечественными и зарубежными учеными, а также сформировано собственное толкование данного термина. Представлена схема ресурсной базы коммерческого банка и определено, что структура ресурсной базы отдельного банковского учреждения является индивидуальной и зависит от степени специализации банка, универсализации банковских операций и других факторов.

Ключевые слова: банковские ресурсы, коммерческий банк, пассивные операции, активы, собственные, привлеченные и заемные средства, рынок.

ANNOTATION

In the article the economic substance and investigate the main sources of financial resources of commercial banks. Considered the most common definition of «banking resources» domestic and foreign scientists, and formed their own interpretation of the term. The scheme of the resource base of commercial banks and determined that the structure of the resource base of individual banking institutions is individual and depends on the degree of specialization bank universalization of banking operations and other factors.

Keywords: resources bank, commercial bank, passive operation, assets, own and borrowed funds are involved, market.

Постановка проблеми. Однією з основних проблем сучасного періоду розвитку економіки України є вдосконалення діяльності комерційних банків, а особливо формування та використання ресурсів. Банківські ресурси можна сміливо назвати фундаментом, на якому базується вся подальша діяльність комерційного банку, оскільки процеси утворення ресурсів і надання позик перебувають у тісному взаємозв'язку. Слід пам'ятати, що за кожним комерційним банком стоїть велика кількість клієнтів, для

яких неспроможність банку надавати їм певні види послуг означає нестабільність їхньої діяльності. Саме проблема формування фінансових ресурсів банківських установ має вирішальне значення, тому актуальним є передусім визначення сутності банківських ресурсів і необхідності їх формування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У розгляд проблеми формування ресурсів комерційного банку помітний внесок зробили такі зарубіжні та вітчизняні економісти, як: Д. Полфреман, Ф. Форд, Е. Рід, Р. Коттер, Е. Гілл, Р. Сміт, Дж. Сінкі, І.Т. Кох, О. Лаврушин, О. Заруба, А. Герасимович та ін. Вони розглядають ці проблеми у двох відокремлених аспектах: управління банківським капіталом та зобов'язаннями банку, причому поняття «ресурси банку» як самостійний термін часто відсутнє.

Мета статті полягає у визначенні економічної сутності та дослідження основних джерел формування фінансових ресурсів комерційного банку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття «ресурси» походить від французького слова *resources* і означає матеріальні засоби, цінності, запаси, кошти, які в разі потреби можна використати [19].

Значна увага банківським джерелам коштів приділяється під час аналізу питань, пов'язаних із пасивними операціями банків.

Д. Полфреман та Ф. Форд [15] також не розглядають банківські ресурси як самостійну категорію. Термін «банківські ресурси» замінюється розглядом сутності пасивних операцій, при цьому пасиви банку, згідно з підходами Е. Ріда та ін., розглядаються з погляду аналізу балансу комерційного банку: «Пасиви банку, як подано в його балансі, відображають джерела коштів, які банк використовує у своїх операціях. У широкому розумінні існує два основних джерела ресурсів: власники (акціонери) та вкладники».

Дж.Ф. Сінкі [18] як основне балансове рівняння розглядає рівність банківських активів, з одного боку, і суми банківських пасивів та власного капіталу – з іншого.

Таким чином, західні автори не розглядають поняття «банківські ресурси» як об'єкт самостійного дослідження. Основні джерела коштів зазначаються цими авторами під час розгляду пасиву банківського балансу, а також під час аналізу формування банківських ресурсів у результаті здійснення банками пасивних операцій і мають прикладне значення. Банківські пасиви досліджуються з погляду їх обсягу, структури, витрат і цін, пов'язаних із банківським портфелем чи балансом, та взаємозалежності цих факторів.

Вітчизняні та російські автори, такі як О.І. Лаврушин [10], О.Д. Заруба [7], А.М. Герасимович [3], визначають поняття банківських ресурсів, аналізуючи пасивні операції: «За допомогою пасивних операцій банки формують свої ресурси».

Сутність пасивних операцій полягає у залученні різних видів вкладів, одержанні кредитів від інших банків, емісії власних цінних паперів, а також проведенні інших операцій, у результаті яких збільшуються банківські ресурси.

Основну частину банківських ресурсів формують залучені кошти. Особливою формою є власні кошти (капітал) банку, які відіграють неабияку роль у зміцненні довіри клієнтів як до окремого банку, так і до банківської системи у цілому [6].

У табл. 1 представлено найбільш уживані визначення поняття «банківські ресурси».

Отже, більш повним та цікавим є погляд на сутність банківських ресурсів Ж.В. Мартинюк, таке трактування ресурсів банку у широкому

розумінні є вдалим, адже ставить на центральне місце проблему управління активами і пасивами банків.

Багато економістів у своїх працях ототожнюють поняття «ресурси банку» та «ресурсна база банку».

В.В. Кисельов у книзі «Управління банківським капіталом» зазначає, що ресурсна база – це той сукупний капітал, який створюється в результаті проведення банком політики збільшення власного капіталу та залучених коштів і використовується для здійснення активних операцій для реалізації суспільних і власних інтересів [8].

В окремих дослідженнях термін «ресурсна база» прирівнюють до коштів, залучених у різного роду пасиви [5].

Ж.В. Мартинюк зазначає, що ресурсна база комерційного банку – це частина грошового ринку, представлена сукупністю виведених з обігу коштів господарських суб'єктів і грошових доходів населення, які мобілізуються банком на умовах виникнення зобов'язання власності та боргу для подальшого розміщення серед юридичних і фізичних осіб, яким необхідні банківські ресурси для одержання прибутку [12].

Уважаємо, що найбільш адекватне трактування цих понять дав М.Д. Алексєєнко, який зазначає, що термін «ресурсна база» найбільш придатний для розроблення стратегічних засад формування банківських ресурсів, тоді як термін «банківські ресурси» відображає кошти, що фактично вже знаходяться в розпорядженні банків [1].

Таблиця 1

Визначення поняття «банківські ресурси»

Джерело	Визначення
О.І. Лаврушин [10]	Формування банківських ресурсів відбувається у процесі здійснення пасивних операцій, до яких автор долучає як операції з формування власного капіталу, так і операції з залученими та запозиченими коштами.
О.Д. Заруба [7]	Розглядає банківські ресурси як пасиви, які поділяються на власні, залучені і запозичені.
А.М. Герасимович [3]	Називає залучені та запозичені кошти банку залученим та позиченим капіталом.
А.М. Мороз [13]	Прирівнює банківські ресурси до банківського капіталу, акцентуючи увагу на позичковому капіталі, в який перетворюються ресурси внаслідок надання кредитів.
В.І. Міщенко, Н.Г. Слав'янська [11]	Банківські ресурси – це сукупність грошових коштів, що знаходяться в розпорядженні банку і використовуються ним для виконання своїх операцій.
М.І. Савлук [17]	Сукупність грошових коштів, що знаходяться у розпорядженні банку і використовуються ним для виконання своїх операцій, є банківськими ресурсами.
О. Кириченко, І. Гіленко, А. Ятченко [9]	Банківські ресурси – це сукупність коштів, які перебувають у розпорядженні банків і використовуються ними для кредитних, інвестиційних та інших активних операцій.
Сучасний економічний словник [16]	Банківські ресурси визначено як різновид, складову частину фінансових ресурсів, що включає власні й залучені банківські кошти.
Енциклопедія банківської справи України [2]	Банківські ресурси визначаються як сукупність коштів, що є в розпорядженні банків і використовуються для активних операцій.
Ж.В. Мартинюк [4]	У вузькому розумінні традиційні банківські ресурси являють собою акумульовані банком тимчасово вільні кошти господарства та населення на умовах виникнення зобов'язань власності чи боргу для подальшого розміщення на ринку з метою вилучення прибутку; ці кошти є вільною частиною пасиву балансу комерційного банку. У широкому розумінні Мартинюк включає в банківські ресурси реальні можливості не лише акумулювати кошти в зобов'язання боргу та зобов'язання власності, а й можливості вилучати прибуток від проведення дохідних банківських операцій.

Розглянувши та проаналізувавши різні погляди стосовно визначення поняття «банківські ресурси», можна дати таке визначення фінансових ресурсів банку: це залучені та запозичені банком кошти від суб'єктів економічної діяльності та фізичних осіб, а також власні банківські кошти (власний капітал), які перебувають у розпорядженні банку і використовуються ним для кредитних, інвестиційних та інших активних операцій для отримання прибутку. Такий підхід до розуміння фінансових ресурсів банку сприятиме раціональному управлінню активами і пасивами банку.

Із проведеного аналізу також зрозуміло, що поняття «ресурсна база банку» та «ресурси банку» не є тотожними: перше з них застосовується для стратегічного управління фінансовими ресурсами, а друге – для тактичного, оперативного управління фінансовими ресурсами.

Таким чином, поняттю «ресурсна база банку» можна дати таке визначення: це частина грошового ринку, представлена сукупністю виведених з обігу коштів господарських суб'єктів грошових доходів населення, які мобілізуються банками на умовах виникнення зобов'язання власності та боргу для подальшого розміщення серед юридичних і фізичних осіб, яким необхідні банківські ресурси для одержання прибутку.

Для здійснення діяльності в умовах ринку будь-якому комерційному підприємству необхідні ресурси. Комерційні банки є установами, що спеціалізуються на посередницькій діяльності, яка пов'язана, з одного боку, із купівлею вільних грошових коштів на ринку ресурсів, а з іншого – продажем кредитних ресурсів

підприємствам, організаціям і населенню. Від операцій із залучення коштів залежить розмір банківських ресурсів і, отже, масштаби діяльності комерційних банків. З іншого боку, вигідне розміщення ресурсів сприяє підвищенню дохідності та ліквідності комерційних банків, забезпечує їх економічну самостійність та стабільність.

На рис. 1 показано схему ресурсної бази комерційних банків, яка притаманна вітчизняним банкам в умовах ринкових відносин, що формуються в Україні.

Водночас слід зазначити, що структура ресурсної бази окремого банку є індивідуальною і залежить від ступеню спеціалізації банку, універсалізації банківських операцій та інших факторів [14].

Представлене на рис. 1 розмежування понять конкретизує стратегічні і тактичні завдання у сфері банківської діяльності, зокрема у сфері управління фінансовими ресурсами комерційного банку, на різних часових інтервалах.

Операції, за допомогою яких комерційні банки формують свої ресурси, називаються пасивними. Пасивні операції забезпечують формування ресурсів банку, необхідних йому зверх власного капіталу для здійснення нормальної діяльності, забезпечення ліквідності та одержання доходу. Пасивні операції банку можуть здійснюватися у формах: залучення коштів на депозитні рахунки (поточні, строкові, ощадні та ін.); недепозитного залучення коштів (одержання позичок на міжбанківському ринку, позичок НБУ, випуск банківських облігацій, векселів та інших зобов'язань).

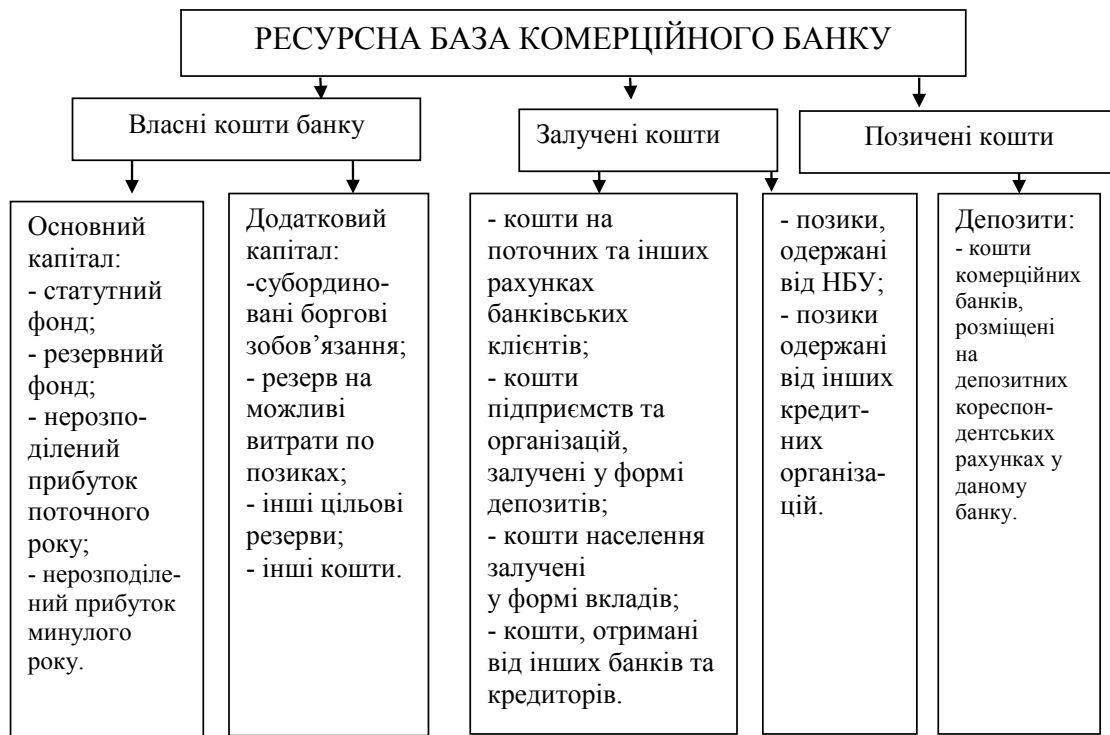

Рис. 1. Ресурсна база комерційного банку

Висновки. Таким чином, охарактеризувавши банківські ресурси, можна зробити висновок, що саме їх формування та раціональне використання є одним із найголовніших завдань, яке вирішує банк у своїй діяльності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Алексеєнко М.Д. Капітал банку: питання теорії і практики: [монографія] / М.Д. Алексеєнко. – К.: КНЕУ, 2002. – 276 с.
2. Баклицький І.О. Рангова кореляція Спірмена: [підручник] / І.О. Баклицький; вид. 2-е. – К.: ЦЦП, 2008. – 655 с.
3. Герасимович А.М. Аналіз банківської діяльності: [підручник] / А.М. Герасимович, М.Д. Алексеєнко, І.М. Парасій-Вергуленко [та ін.]. – К.: КНЕУ, 2003. – 599 с.
4. Городяненко В.Г. Соціологія / В.Г. Городяненко. – К.: Академія, 2003. – 302 с.
5. Дзюблюк О.В. Організація грошово-кредитних відносин суспільства в умовах ринкового реформування економіки / О.В. Дзюблюк. – К.: Поліграф книга, 2000. – 512 с.
6. Жукова Е.Ф. Банки и банковские операции: [учебник] / Е.Ф. Жукова. – М.: Банки и биржи; ЮНИТИ, 1997. – 471 с.
7. Заруба О.Д. Банківський менеджмент та аудит / О.Д. Заруба. – К.: Лібра, 1996. – 218 с.
8. Киселев В.В. Управление банковским капиталом (теория и практика) / В.В. Киселев. – М.: Экономика, 1997. – 256 с.
9. Кириченко О. Банківський менеджмент: [навч. посіб.] / О. Кириченко, І. Гіленко, А. Ятченко. – К.: Основи, 1999. – 671 с.
10. Ловрушин О.И. Банковское дело: [учебник] / О.И. Ловрушин. – М.: Финансы и статистика, 1998. – 576 с.
11. Міщенко В.І. Банківські операції: [підручник] / В.І. Міщенко, Н.Г. Слав'янська. – К.: Знання, 2006. – 727 с.
12. Мартинюк Ж.В. Ресурсна база комерційних банків / Ж.В. Мартинюк // Фінанси України. – 1998. – № 11. – С. 112–114.
13. Мороз А.М. Основи банківської справи / А.М. Мороз. –К.: Лібра, 1994. – 330 с.
14. Олійник Д. Ресурсна база українських комерційних банків як джерело ліквідності / Д. Олійник // Банківська справа. – 2000. – № 2. – С. 42–44.
15. Парасій-Вергуленко І.М. Аналіз банківської діяльності: [навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц.] / І.М. Парасій-Вергуленко. – К.: КНЕУ, 2003. – 347 с.
16. Райзберг Б.А. Современный экономический словарь / Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Стародубцева. – М.: ИНФРА-М, 1997. – 494 с.
17. Савлук М.І. Гроші та кредит: [підручник] / М.І Савлук, А.М. Мороз, М.Ф. Пуховкіна [та ін.]. – К.: КНЕУ, 2002. – 598 с.
18. Синки Дж. Управление финансами в коммерческом банке / Дж. Синки; пер. с англ. – М.: Catallaxy, 1994. – 937 с.
19. Мельничук О.С. Словник іншомовних слів / О.С. Мельничук. – К.: Головна редакція УРЕ, 1974. – 968 с.